

פתיחה כללית לספר הכוזרי

מִן הַרְבֵּי ר' דוֹד כְּהֵן זצ"ל - הרב הנזיר

ח' חשוון תשי"ג

רבנו הרב זצ"ל ביסדו הישיבה, הנהיג בה, נוסף לתלמוד ההלכה, בירורה וחידושה, שלזה מוקדש רוב הזמן, רובו ככולו, עוד למודים רוחניים, וביחוד ספר הכוזרי, בשעות הערב ביומיים האחרונים של השבוע.

הוא היה אומר, ארבעה ספרי היסוד של המחשבה היהודית: ספר האמונות והדעות, הכוזרי, המורה, וספר העקרים, אלה צריך כל תלמיד חכם ללמוד ולדעת.

כל ספרי המחשבה היהודית, או נקראים בשם "הפלוסופיא הדתית בישראל", כולם, חלף השוני שבהם, בדרכיהם השונים, קו אחד מאחדם, לכולם ענין אחד, ומקור אחד, והם מושפעים זה מזה, כחוליות רבות, ושונות, של שרשרת זהב אחת, הפלוסופיא הדתית בישראל.

הספרים האלה הם מתקופות שונות, הערבית במזרח, והספרדית, והאסכולסטית. דרכים שונות.

ר' יהודה הלוי אינו מזכיר שם רס"ג, והרמב"ם אינו מזכיר שם ר' יהודה הלוי, ואף על פי כן ר' יהודה הלוי ממשיך את תורת רס"ג, והרמב"ם ממשיך את תורת ר' יהודה הלוי, החיות העולמית האלהית, כי מקורן אחד: ספרי הנבואה.

לא יתכן, שהרמב"ם לא ראה את ספר "הכוזרי", כשם שלא יתכן שר' יהודה הלוי לא ראה ספר "האמונות והדעות".

ודאי מנעוריהם הגו גם בבית אבותיהם, הרבנים והגדולים. אמנם השפעתם רבה וניכרת. ר' יהודה הלוי נסמך על תורת רס"ג בענין אור הכבוד כשם שנשמר אצל הארבעה "האמרה", "המאמר", של ר' שלמה אבן גבירול וגם של רס"ג. "המורה" מנסח את הצורה העליונה, כרמו לשורש החיות האלהית העולמית.

כמו שנבאר.

שאלות הפלוסופיא הכללית, והיהודית, בעיקרן משותפות ומיוחדות לכלם. הן שלש: האלהים, הנפש, והעולם, כולן קשורות ומאחדות זו בזו ונפתרות זו בזו. אמנם שאלות העולם והנפש, יודעים הנושאים שלהם, הם נראים או מורגשים. העולם נראה, הנפש מורגשת [ונבועת??]. למעלה מזה השאלה הראשונה.

וכאן אנו נגשים לענין המאמר השני והרביעי, תורת התארים, ותורת שמות הקודש. השאלה העקרית, הכואבת, המיגעית, המעייפת, והדורשת את פתרונה, ואי אפשר להתעלם ממנה: איך מדברים על מה שלא יודעים, או כדברי ר' יהודה הלוי: "איך רומזים אל מקום מי שאין לו מקום". או במלים אחרות, איך יודעים את הבלתי נודע. ואי אפשר לשאול לגמרי, לכפור, ח"ו, כשם שאי אפשר לומר ולהגדיר דבר ברור.

כמו בשיר היחוד, שאומרים בליל הקדוש, יום האחד בשנה: "מה אערוך ולא ידעתי מה, היכול אוכל דבר מאומה" (יום א); "איזו עין אשר תעידך, וחי לא ראה פני כבודך, נבון וחכם הן לא ידע, ואיך אערוך על אשר לא אדע". "ואם יאמר איש, עד תכליתו אערוך אליו, ובמתכנתו, לא נאמנה את אל רוחו" (יום ב).

שאלה גדולה זו' הולכת ונפתרת בכל ספרי המחשבה בישראל, מ"אמונות ודעות" במאמר האחדות, ועד ר' יהודה הלוי, ב"כוזרי", במאמר שני, תורת התארים, ובמאמר רביעי, תורת השמות.